

Η ΣΦΑΓΗ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Η σφαγή της Χίου. Πίνακας του Ευγένιου Ντελακρουά

Καθ' όλη τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας, από το 1566 που οι Τούρκοι κατέκτησαν το νησί και παρά τα προνόμια που απολάμβαναν χάρη στην παραγωγή της μαστίχας, οι Χιώτες ανήσυχος λαός με ελεύθερο πνεύμα πάντοτε, προσπαθούσαν να βρουν βοήθεια και τρόπους για να ελευθερωθούν από τον τουρκικό ζυγό.

Οι πιο σοβαρές απ' αυτές τις προσπάθειες ήταν η κίνηση του Παντιά Ροδοκανάκη και του Νικόλαου Μυλωνά, το 1818, να ζητήσουν από το Δημήτριο Υψηλάντη, ναυτική βοήθεια για να απελευθερωθεί το νησί και το 1821, μετά την κήρυξη της Ελληνικής επανάστασης, όταν ο Υδραίος Ιάκωβος Τομπάζης έφθασε στη Χίο με 25 πλοία, όπου μετά από συνεννόηση με τους Δημογέροντες του νησιού, εγκατέλειψε άπρακτος το νησί, επειδή ο περισσότερος πληθυσμός ήταν άοπλος, άπειρος και απροετοίμαστος και οι επιπτώσεις στον πληθυσμό των Ελλήνων κατοίκων της Χίου, όπως και των άλλων Χιωτών που είχαν εγκατασταθεί εκτός του νησιού (Κωνσταντινούπολη, Σμύρνη), θα ήταν τραγικές. Αποτέλεσμα αυτών ήταν, οι Τούρκοι:

- Να φυλακίσουν τους Δημογέροντες μαζί με άλλους προκρίτους του νησιού και τον ίδιο τον μητροπολίτη Πλάτων με το διάκονο του Μακάριο Γαρρή, στη σκοτεινή φυλακή του κάστρου.

- Να στείλουν τρεις Χιώτες πρόκριτους (Θ. Ράλλης, Ι. Σκυλίτζης και Π. Ροδοκανάκης) στην Κωνσταντινούπολη ως ενέχυρα και να τους φυλακίσουν.

- Ανάγκασαν τους Χιώτες να παραδώσουν ότι όπλα είχαν και τους διέταξαν να μην κυκλοφορούν τις βραδινές ώρες.
- Ζήτησαν στρατιωτική βοήθεια από το σουλτάνο. Πράγματι ήρθαν 1000 στρατιώτες από την Κωνσταντινούπολη και 200 από την Κρήτη.

-
Στους επόμενους μήνες ο Χιώτης Αντώνιος Μπουρνιάς, πρώην αξιωματικός του Ναπολέοντα, πιέζει τον αρχηγό της Σάμου Λυκούργο Λογοθέτη για να απελευθερώσουν τη Χίο. Ο Λογοθέτης στέλνει επιστολή στον Υψηλάντη, εκείνος του συνιστά να περιμένει θεωρώντας την ιδέα άκαιρη και ο Λογοθέτης στα τέλη Γενάρη 1822 του ανταπαντά ότι αναβάλλει την εκστρατεία.

Μετά, όμως, την επιμονή του Μπουρνιά, αποφασίζει την πραγματοποίηση της εκστρατείας χωρίς καμία περαιτέρω συνεννόηση με την Ελληνική Επαναστατική Κυβέρνηση και παρά τα όσα δεσμεύτηκε εγγράφως στον Υψηλάντη.

Φτάνουν στη Χίο, με 2500-4500 άνδρες (ο στόλος ήταν 8 μπρίκια και 30 βοηθητικά πλοία) και αποβιβάζονται στις ακτές του νησιού. Παράλληλα είχαν ειδοποιηθεί αρκετοί Χιώτες, οι οποίοι έσπευσαν να ενωθούν με τους άνδρες του Λογοθέτη.

Στις **11 Μαρτίου 1822** και μετά τα 250 χρόνια της δεύτερης μεγάλης ακμής της ιστορίας της, η προνομιούχα Χίος εξεγείρεται κατά των Τούρκων. Ακολούθησαν σκληρές μάχες, σώμα με σώμα, που έφεραν τους Έλληνες νικητές και ανάγκασαν τους Τούρκους να κλειστούν στο κάστρο για 19 ημέρες.

Η απελευθέρωση της Χίου έγινε δεκτή από τους Χιώτες με ένα αίσθημα φόβου σχετικά με την έκβαση της επανάστασης. Πράγματι, μόλις οι Τούρκοι στην Κωνσταντινούπολη μαθαίνουν το γεγονός της επανάστασης της Χίου, στέλνουν τον Τουρκικό στόλο με ναύαρχο τον Καρά Αλή.

Στις **30 Μαρτίου 1822** ο Τουρκικός στόλος (46 πλοία και 7.000 στρατιώτες) φτάνει στο βόρειο τμήμα του νησιού. Λίγες ώρες μετά ενώνονται με άλλους ομοεθνείς τους που βγήκαν από το κάστρο και ξεκινούν τη σφαγή, τις λεηλασίες και το κάψιμο της πόλης. Ο Λογοθέτης και ο Μπουρνιάς αποχώρησαν προς το εσωτερικό του νησιού, λέγοντας το γνωστό «**ο σώζων εαυτόν σωθήτω**». Αργότερα εγκατέλειψαν και το νησί.

Μεγάλη Παρασκευή, 31 Μαρτίου 1822. Καίγεται ο ναός της Τουρλωτής και δίνεται το σύνθημα στους Τούρκους για γενική αιματοχυσία και αποτέφρωση της πόλης. Οι Τούρκοι προχωρούσαν λυσσαλέα στο έργο της καταστροφής και της σφαγής. Μπήκαν στο λεπροκομείο και έσφαζαν τους ενοίκους, δηλ. τους λεπρούς, προκαλώντας ένα χείμαρρο αίματος, ο οποίος έρεε από το κατώφλι.

Από εκείνη τη μέρα και για 4 μήνες φτάνουν Τούρκοι κατάδικοι από τις απέναντι Τουρκικές ακτές με σκοπό το φόνο, τη λεηλασία και τα λάφυρα. Υπολογίζεται ότι κατέφθασαν 40.000 Τούρκοι άτακτοι αυτήν την περίοδο.

Ταυτόχρονα ο Βαχίτ Πασάς αναγγέλλει τη διαταγή του σουλτάνου να θανατώνονται βρέφη έως 3 ετών, αγόρια και άνδρες άνω των 12 ετών, γυναίκες άνω των 40 ετών, να αιχμαλωτίζονται κορίτσια και γυναίκες από 3 έως 40 ετών και αγόρια από 3 έως 12 ετών.

Οι φωτιές εμαίνετο από σπίτι σε σπίτι. Κραυγές ακούγονταν κι οι καπνοί ανέβαιναν στον ουρανό. Ολόκληρες οικογένειες έκραζαν για έλεος. Οι κάτοικοι σε κατάσταση αλλοφροσύνης κρύβονταν ή έσπευδαν να σωθούν. Γλίτωναν μόνο όσοι ασπάζονταν το μωαμεθανισμό.

Οι περισσότεροι Χιώτες άρχισαν να μετακινούνται προς το εσωτερικό του νησιού για να σωθούν από το μένος των Τούρκων. Τα καταφύγιά τους ήταν αρχικά οι Καρυές, το Αίπος, η Νέα Μονή, το μοναστήρι του Αγίου Μηνά και ο Άγιος Γεώργιος ο Συκούσης.

Μεγάλο Σάββατο, 1η Απριλίου 1822. Καίγεται η Σχολή της Χίου, σφαγιάζονται σχεδόν όλοι, ακόμα και οι λεπροί. Ο Βαχίτ Πασάς είχε εκδώσει διαταγή ότι όσες γλώσσες και αυτιά του πήγαιναν, τόσα περισσότερα κέρδη θα είχαν.

Πάσχα, 2 Απριλίου 1822. Ο Τούρκοι (15.000 άνδρες) μπαίνουν στο μοναστήρι του Αγίου Μηνά από ένα μικρό άνοιγμα που υπήρχε στον περίβολο και σφαγιάζουν τους 3.000 Χιώτες που είχαν κρυφτεί. Στη συνέχεια πυρπολούν το μοναστήρι. Την ίδια μέρα το ίδιο γεγονός γίνεται και στη Νέα Μονή. Η κατάσταση γενικεύεται και σε άλλα χωριά της Χίου.

Τετάρτη 5 Απριλίου του 1822. Ο Καρά Αλής βγάζει ανακοίνωση, πως όσοι Χιώτες παραδώσουν τα όπλα τους και επιστρέψουν στην πόλη, θα αφεθούν ελεύθεροι (αμνηστία). Μάλιστα εξασφάλισαν και επιστολή του φυλακισμένου Μητροπολίτη και των Δημογερόντων, η οποία ανέφερε τις ειλικρινές προθέσεις των Τούρκων. Οι πρόξενοι της Αγγλίας, της Αυστρίας και της Γαλλίας ανέλαβαν να μεταφέρουν την πρόταση στους Χιώτες και να τους πείσουν. Οι Χιώτες εμπιστεύθηκαν τους πρόξενους και άρχισαν να επιστρέφουν και να παραδίδουν τα όπλα τους. Βέβαια, όπως ήταν αναμενόμενο, οι Τούρκοι αθέτησαν το λόγο τους και άρχισαν να σφάζουν όσους κατέβαιναν στην πόλη. Η μεγάλη σφαγή συνεχίστηκε και στην κεντρική Χίο (Βροντάδο, Πιτύς, Θυμιανά και μετά στα Βορειόχωρα). Στο ακρωτήριο του Κάβο Μελανιός, απέναντι από τα Ψαρά βρήκαν καταφύγιο περίπου 10.000 Χιώτες και περίμεναν τα ψαριανά πλοία να τους μεταφέρουν στα Ψαρά. Δυστυχώς όμως η μεγάλη θαλασσοταραχή τους στάθηκε εμπόδιο και σφαγιάστηκαν σχεδόν όλοι από τους Τούρκους με απερίγραπτη λύσσα. Ήταν τόσο πολύ το αίμα των αθώων, που η θάλασσα «μελάνιασε» γύρω από τον κάβο και την παραλία.

Στις **18 Απριλίου** στην Κωνσταντινούπολη σφαγιάζονται οι 3 Χιώτες όμηροι (Ράλλης, Σκυλίτζης, Ροδοκανάκης) και άλλοι 60 Χιώτες επιφανείς.

Στις **23 Απριλίου του 1822** απαγχονίζονται στην τάφρο του κάστρου της πόλης ο μητροπολίτης Πλάτων, ο διάκονός του Γαρής και 9 πρόκριτοι. Στη συνέχεια θανατώνονται με τον ίδιο τρόπο και οι δημογέροντες που ήταν φυλακισμένοι. Τα σκοτωμένα σώματά τους χλευάζονται από τους Τούρκους, οι οποίοι τα ρίχνουν μετά στη θάλασσα.

7 Ιουνίου 1822. Μετά την πυρπόληση της τουρκικής ναυαρχίδας από τον Κανάρη και τον σκοτωμό του Καρά Αλή, εξαπολύεται και τρίτο γιουρούσι των μαινόμενων Τούρκων στα Μαστιχοχώρια και ολοκληρώνεται η καταστροφή του νησιού.

Το νησί ερημώθηκε. Από τους 117.000 Χριστιανούς που ήταν ο τότε πληθυσμός της Χίου, έμειναν περίπου 1800-2000 άνθρωποι. 21.000 ήταν οι φυγάδες (κατέφυγαν στα Ψαρά, Τήνο, Σύρο, Άνδρο, Αγκώνα, Τεργέστη, Μασσαλία, Οδησσό, Μάλτα, Λονδίνο) και 52.000 οι αιχμάλωτοι. Υπολογίζεται δηλαδή ότι σφαγιάστηκαν περίπου 52.000 Χιώτες.

Η καταστροφή της Χίου συγκλόνισε όχι μόνο τον Ελληνισμό, αλλά και όλη την Ευρώπη. Η συμφορά της συγκίνησε όλο τον πολιτισμένο κόσμο και έγινε αφορμή να πυκνωθεί το υπέρ της Ελλάδος φιλελληνικό ρεύμα. Οι εφημερίδες έγραφαν άρθρα εκφράζοντας τον αποτροπιασμό τους για τη μεγάλη σφαγή. Βιβλία κυκλοφορούσαν στην Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία και οι φιλέλληνες προσπαθούσαν να ευαισθητοποιήσουν την κοινή γνώμη για να βοηθήσουν τα θύματα.

Από τη μεγάλη σφαγή της Χίου εμπνεύστηκε ο μεγάλος Γάλλος ζωγράφος Ντελακρουά που απεικόνισε με τον πλέον γλαφυρό τρόπο τις φρικιαστικές σκηνές της σφαγής στο σχετικό πίνακα του και ο Βίκτωρ Ουγκώ στο ποίημά του «Το Ελληνόπαιδο», που περιγράφει στο πρόσωπο ενός παιδιού, την απόγνωση αλλά και την ελπίδα για αναγέννηση. Αποσπάσματα του ποιήματος, σε μετάφραση του Κωστή Παλαμά, παρατίθενται παρακάτω:

Το Ελληνόπουλο

Τούρκοι διαβήκαν. Χαλασμός, θάνατος πέρα ως πέρα.

Η Χίο, τ' όμορφο νησί, μαύρη απομένει ξέρα.

Ερμιά παντού. Μα κοίταξε κι απάνου εκεί στο βράχο,
στου κάστρου τα χαλάσματα κάποιο παιδί μονάχο
κάθεται, σκύβει θλιβερά.

Φτωχό παιδί, που κάθεται ξυπόλυτο στις ράχες
για να μην κλαις λυπητερά, τ' ήθελες τάχα να 'χες

Τι θέλεις άτυχο παιδί, τι θέλεις να σου δώσω
Σαν τι μπορούσε να σου διώξει τάχα το μαράζι;

-Διαβάτη,

μου κράζει το Ελληνόπουλο με το γαλάζιο μάτι:

Βόλια, μπαρούτι θέλω. Νά.

Η Χίος, ποτισμένη με αίμα ηρώων και μαρτύρων, ζει και συνεχίζει την ιστορική, καθοριστική πορεία της στον Αιγαιακό, γιατί όχι και στον παγκόσμιο χώρο.

**Αργύριος Ανδριώτης
Ταξίαρχος ε.α.**

Βιβλιογραφία: Σημειώσεις

1 Εγκυκλοπαίδεια Britannica

2. Μαρία Γ. Γιατράκου, Ειδήσεις από την καταστροφή της Χίου (1822) και την πυρπόληση της τουρκικής ναυαρχίδας από τον Κωνσταντίνο Κανάρη. Ανάτυπο από το περιοδικό «Παρνασσός» τόμ. ΚΗ' (1986), σσ. 560, 563, 564 κ.ε.

3. Στυλιανός Γ. Βίος, Η Σφαγή της Χίου εις το στόμα του Χιακού Λαού, Χίος 1989

4. Ζολώτας Γ.Ι. (Ιστορία της Χίου, 4 τόμοι), Καλβοκορέσης Γ.Κ.